

Gestaltningssprogram

Gestaltningssprogrammet tillhör planbeskrivningen. Syftet är att förtydliga detaljplanens intentioner och ska användas som vägledning vid bygglov.

Tillhör detaljplan för bostäder mm vid Sten Sturegatan inom stadsdelen Heden i Göteborg 0383/13.

INLEDNING

Detta program är en sammanfattande beskrivning av de gestaltungs- och kvalitetsambitioner som ligger till grund för om- och påbyggnaden inom planområdet.

Programmet är en bilaga till planbeskrivningen för detaljplanen. Det har genom bestämmelser på plankartan kopplats till planens juridiska regelverk och ska således följas i likhet med övriga planbestämmelser.

Programmet utgår från rekommendationer i *kulturmiljöunderlag* som tagits fram av Archidea 2015-03-11, *antikvarisk varsamhetsplan* av Lindholm Restaurering AB 2015-02-05 samt *arkitektonisk bedömning och förslag* av Semrén och Månsson Arkitekter 2015-03-17. Efter samrådet har programmet kompletterats med *förslag till utformning av gårdsmiljöer* framtaget av Semrén och Månsson Arkitekter 2016-01-07.

Beskrivning av förslaget

Planområdet ligger centralt vid Engelbrektsgatan, Sten Sturegatan och Skånegatan, mellan Scandinavium och Heden i kvarteret Opalen, cirka 1 kilometer söder om Göteborgs centrum.

Befintliga hus är i åtta våningar plus en nionde indragen våning. Planändringen skapar möjligheter för påbyggnad vilket innebär 11 fulla våningar plus en 12:e indragen våning. Mellan lamellhusen, mot Sten Sturegatan, medges nya byggnader i två våningar där publika verksamheter så som butiker och restauranger föreslås.

Efterfrågan på bostäder i detta centrala läge är stor. Kompletteringsbebyggelse är prioriterad innan ny mark tas i anspråk och bebyggelse bör koncentreras till områden med befintlig infrastruktur och goda förutsättningar för kollektivtrafik och annan service. En tätare stad blir mindre resurskrävande och därmed mer hållbar men innebär samtidigt höga krav på fri- och rekreationsytor samt att förtätning av detta slag innebär att befintlig bebyggelse påverkas.

Behovet av lägenheter har vägts mot lämpligheten att bygga bostäder i bullerutsatta lägen. Planförslaget innebär förbättringar för befintliga lägenheter då de gemensamma uteplatserna väntas bli attraktivare att vistas på och mindre bullerstörda i och med uppförande av bullerplank.

Kulturmiljö

Området är ett av de få bostadsområdena i centrala staden som är utpekade inom projektet ”Moderna planeringsunderlag”* som kulturhistoriskt intressant. Trots olika upphovsmän och med sin placering i en hårt trafikerad miljö utmärker sig området som en homogen plats med karaktäristiska formelement från 1960-talet – rött tegel, koppar, brännlackerade plattor.

Bebyggelsen har genomgått flera förändringar under årens lopp, bland annat byggdes hotell Opalen, inom kvarteret, om på 1980-talet och 2007 byggdes det på med ytterligare fem våningar. Bostads- och kontorshusen har också genomgått förändringar, bland annat har de byggts till och delar av fönstren har bytts ut.

*”Moderna planeringsunderlag” är ett ännu ej antaget dokument som kommer att utgöra en komplettering av ett befintligt bevarandeprogram ”Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, Göteborg”.

De fyra skivhusen har en förskjuten placering och är sammanbyggda med länkbyggnader mot Skånegatan.

KVARTERET

Beskrivning

Mellan 1962 och 1965 uppfördes byggnaderna inom kvarteret Opalen. De tre skivhusen närmast Burgårdsplatsen (Heden 24:13-14) är ritade av arkitektfirman Lund och Valentin och ägs idag av Wallenstam och Myran KB. Byggnaderna innehåller både bostäder och verksamheter. Det fjärde skivhuset, närmast korsningen Sten Sturegatan/Engelbrektsgatan (Heden 24:12) ritades av Lennart Kvarnström. Byggnaden innehåller kontor och ägs av Göteborgs Lokaler. I kvarteret finns också hotell Opalen.

Husen är till stor del välbevarade. Vissa fönsterbyten, portar, balkongfronter och glasskivorna i fönsterbröstning har skett till mindre i stil anpassade uttryck. Botenplan har i flera fall byggts om med nya entrépartier och tak. Trots olika upphovsmän och förändringar har kvarteret fortfarande en homogen karaktär med formelement typiska för 1960-talets arkitektur.

De tre likvärdiga byggnadsvolymerorna ritade av Lund & Valentin, närmast Burgårdsplatsen, har högblanka fönsterband av glas med bakomliggande blåfärgad papp. Färgen framstår idag solblekt och ojäm, flera skivor är skadade. Ursprungsfärgen är svår att urskilja. Balkongfronterna är utbytta och avviker från fasaden. Fönstersättningen har stundom tillåtits avvika från den annars repetitiva mönsterbilden.

Det fjärde huset, ritat av Lennart Kvarnström, har ett mer strikt uttryck än de övriga tre men utgör ändå en viktig del i helheten längs Sten Sturegatan. Teglet är mer framträdande och bildar tillsammans med fönsterbanden en spännande reliefverkan.

Kvaliteter

- Kontraster genom variation i fasaderna och olikheter mellan varje byggnad
- Enhetlighet genom volym, skala och breda, vertikala tegelband.
- Tydlig horisontell och vertikal gestaltning genom av olika fasadmaterial och kulörer samt av fönstersättning och balkongernas placering.
- Tidstypiska formelement och gedigna material såsom teak, koppar, natursten och rött tegel.
- Stora fönster och fasadmaterial som består av glasskivor med blå papp bakom skapar ett blänk som speglar omgivningen.

STADSRUM

Området ligger som en ö mellan den slutna bebyggelsestrukturen väster om Sten Sturegatan och de fristående solitäerna längs evenemangsstråket, Skånegatan, och bildar en fond mot Burgårdsplatsen.

Sten Sturegatan och Engelbrektsgatan

Fasaderna på motsatt sida längs Sten Sturegatan finns ett för Göteborg typiskt slutet stenhuskvarter i fem-sex våningar (kv Bergskristallen). De består till övervägande delen av rött tegel uppförda på 1920-talet. Hörnhusen vid Engelbrektsgatan respektive Berzeligatan utmärker sig dock, det förstnämnda är uppfört i slutet av 1800-talet med en mer utsmyckad fasad i rött tegel och välvda fönsteröppningar. Mot Berzeligatan är fasaden ljus putsad.

På motsatt sida Engelbrektsgatan (kv Rubinen) utgörs bebyggelsen av ett modernt bostadskvarter uppfört på 1980-talet i gult tegel i sex våningar.

Vy över Sten Sturegatan från Engelbrektsgatan. Byggnadernas placering och riktning med gavlarna har ett luftigt uttryck som kontrast till kv Bergskristallen på motsatta sidan med en sluten fasadvolymer mot gatan.

Skånegatan

Längs evenemangsstråket, Skånegatan, ligger stora solitära byggnader så som Scandinavium, Burgårdsgymnasiet och biografen Bergakungen.

Vy från Skånegatan efter Korsvägen. Hotell Opalen höjer sig över de övriga husen och bildar en fond med sin mjukt böjda form. Kontorshuset utmärker sig i stadsrummet med sin blå kulör och det gröna kopparmaterialet. Gaturummet är x meter brett och innehåller spårvagnar, bilar och separata gång och cykelvägar.

Burgårdsplatsen

Byggnaden bildar en fond mot Korsvägen och ligger exponerat mitt mellan två trafikerade stråk men med en obebyggd yta framför. En förändring av denna byggnad är det som innebär det mest påtagliga visuella ingreppet i stadsrummet.

Vy från gräsytan framför Burgårdsplatsen. Kontorshuset bildar en visuellt monumental fond med sina blåa fasader som reflekterar ljuset i sin omgivning. Byggnaden har en platsbildande verkan och präglar rummet.

Vy från sydöst. (Google street view). En påbyggnad av huset närmast Burgårdsplatsen bedöms inte påverka intrycket av bebyggelsen, inom kvarteren Onyxen och Bergskristallen, negativt utifrån detta perspektiv. Det går en tydlig gräns mellan stenstaden (som är riksintresse för kulturmiljövård) och planområdet i Sten Sturegatan.

RIKTLINJER

Övergripande gestaltningsidéer

- Renovering och ändringar genomförs med utgångspunkt i byggnadernas originalkaraktär
- De nya tilläggen ska harmonisera med befintliga fasader, ta avstamp i dess gestaltning och helhet, men också erbjuda något nytt.
- Vertikal och horisontell linjering utgör viktiga formelement som används för att knyta samman det nya och det gamla.
- Synliga bjälklagskanter markerar våningshöjd, skapar en reliefverkan och horisontalitet åt de nya våningarna.
- Omsorgsfull placering av fönster och balkonger utgör de vertikala sambanden.
- Materialen ska vara av god kvalitet och detaljerna omsorgsfullt utförda.

Gestaltning

Befintliga våningsplan

Fasaderna är i behov av upprustning. Fasadernas originalutseende ska vid en renovering i allt väsentligt bevaras enligt följande:

- Fasadmateriäl med ljusreflektioner
- Kulören ska väljas med hänsyn till ursprunglig kulör samt dess samspel med teglet
- Koppar- och teakdetaljer.
- Den blå färgen är utmärkande för de tre husen närmast bургårdsplatsen och ska i möjligaste mån bevaras eller ersättas med likvärdigt tydligt förenande material/färg.

Tillkommande våningsplan

Utformningen på ny bebyggelse ska anspela på den befintliga arkitekturen. Byggnadernas förskjutna placering och fasadernas variation i fönsterstorlekar, balkongsättning kan inspirera.

- Vertikal koppling
- Horisontellt mönster
- Indragen översta våning
- Platt tak

Länkbyggnader mot Sten Sturegatan

Sten Sturegatan upplevs som en luftig gata idag. Kv Bergskristallens har en sluten murverkan och samverkar med kv Opalens tvärställda skivhus med gavlarna ut mot gatan samt generösa gårdsutrymmen mellan husen.

- Länkbyggnadernas fasader ska inte gå i liv med gavlarna utan ligga en bit indragen.
- Höjd bestäms utifrån hur rumsligheten och samverkan mellan kvarterens fasader uppfattas.

Gårdsmiljöer

Gårdarna blir mer slutna bakom de nya länkbyggnaderna. Det tillsammans med bullerskärmar gör att gårdarna har förutsättningar för att bli ett mer intimt rum med gemensam uteplats.

- Gårdarna ska utformas som en plats för umgänge då de till viss del kompenserar bullerutsatta balkonger.
- Entréer ska vara tydliga och tillgängliga.
- Cykelparkeringar ska placeras nära entréer.

FÖRSLAG

Nedan redovisas ett förslag som följer intentionerna i gestaltungsprinciperna framtaget av Semrén och Månsson arkitekter.

De tre likvärdiga tillbyggnaderna närmast Burgårdsplatsen ges en veckad planform som ger rytm och dynamik åt fasaderna. Befintliga fasadskivor ersätts med skivmaterial som på likvärdigt sätt reflekterar ljus och omgivning. Kulören skall väljas med hänsyn till ursprunglig kulör samt dess samspel med teglet. Samma skivmaterial ska utgöra de täta partierna på ovanliggande tillbyggnader. Samtliga balkongfronter utförs i glas vilket ger ytterligare vertikala kopplingar mellan befintligt och nytt.

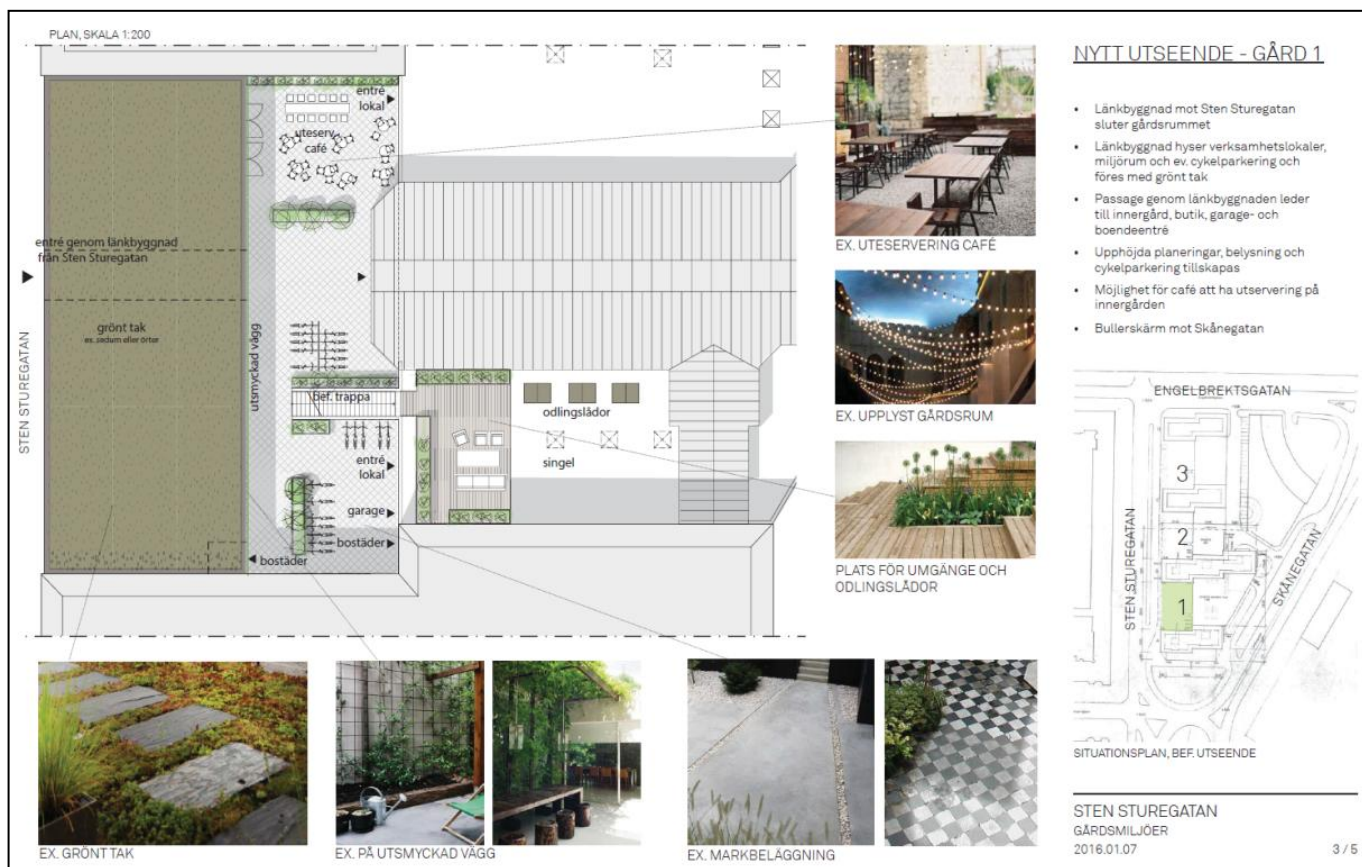

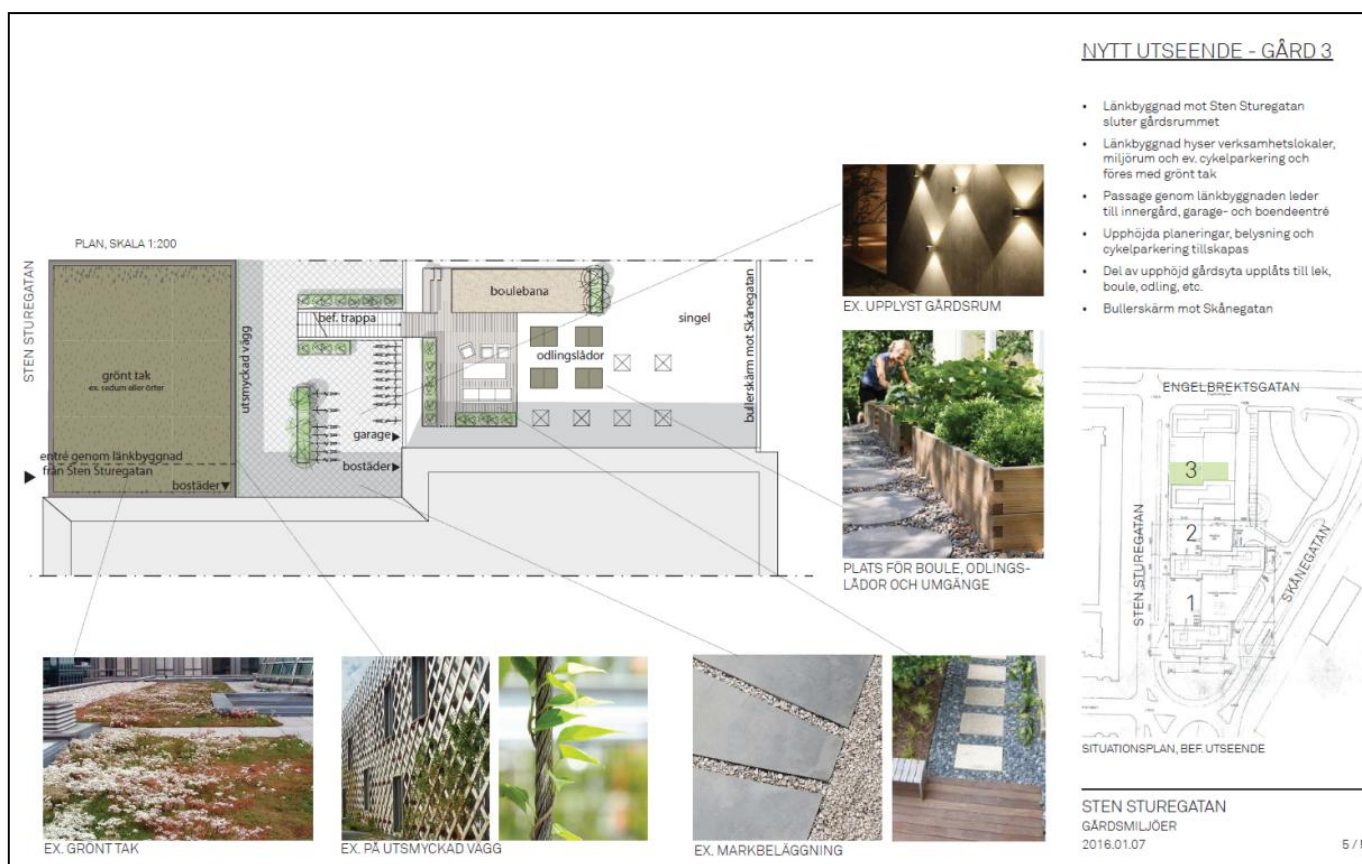
Den fjärde byggnaden, mot Sten Sturegatan, hålls fortsatt stram och repetitiv. Den särskiljs från övriga men är fortsatt en viktig del i kvarterets helhet. Tillbyggnadens fasadliv är något indraget i förhållande till bjälklagsskivorna vilket ger en reliefverkan likt byggnadens befintliga, indragna fönsterband. Gavlarnas tegelskivor får en motsvarande skiva i tillbyggnaden. Den nya tegelskivan ges ett avvikande i mönster med reliefverkan. Fönsterbandens vertikala linjering återspeglas i påbyggnadens uppdelning av glas och vertikala täta tegelpartier som också varvas med tegelpelare.

Mellan de fyra lamellerna, med sida mot Sten Sturegatan, föreslås nya byggnadsvolymer i två våningar som sluter kvarteret mot gaturummet. Volymerna rymmer verksamheter, kontor samt entrépassager till befintliga och tillkommande bostäder. Länkbyggnadernas fasadliv förskjuts minimalt mot gården för att markera tillägget, men också för att tillåta att befintliga byggnaders tegelskivor "landar" på marken. Fasaderna är uppglasade mot Sten Sturegatan och skall uppföras med omsorgsfulla detaljer och kvalitativa material.

Trots att fasadgestaltningen skiljer sig åt upplevs de fyra byggnaderna som en enhet, ett gemensamt kvarter som länkas samman av låga länkbyggnader. De nya tilläggen skall harmonisera med befintliga fasader, ta avstamp i dess gestaltning och helhet, men också erbjuda något nytt. Vertikal och horisontell linjering utgör viktiga formelement som används för att knyta samman det nya och det gamla. Synliga bjälklagskanter markerar våningshöjd, skapar en reliefverkan och horisontalitet åt de nya våningarna. Omsorgsfull placering av fönster och balkonger utgör de vertikala sambanden. Materialen skall vara av god kvalitet och detaljerna omsorgsfullt utförda. Samtliga toppvåningar är indragna från fasaden och våningshöga fönster binder samman de fyra enheterna. Illustrationen följer dock inte gestaltungsprinciperna om att fönsterstorlekar ska inspireras av den befintliga arkitekturen.

Illustrerade gårdsmiljöer visar på en möjlig framtida gårdsutformning. Utemiljöns utseende och möblering kan inte styras i detaljplan.